

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 338

О. О. Попова,

аспірант, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА І МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. О. Popova,

Candidate to Ph.D. position

Vinnitsia National Agrarian University

ANALYSIS OF THE PRODUCTION OF MILK AND MILK PRODUCTS IN VINNYTSIA REGION

У статті проводився аналіз виробництва молока та молочної продукції у Вінницькій області. Досліджувались ключові проблеми постачання, переробки та реалізації продукції для молокопереробних підприємств. На основі проведених досліджень розроблялись пропозиції подальшого розширення виробництва молока на основі організації молокопродуктових підкомплексів в регіоні. У результаті дослідження визначено негативні фактори впливу на функціонування молокопродуктових підкомплексів регіону, серед яких : падіння купівельної спроможності населення та відповідно попиту на внутрішньому ринку; нестабільність світового молочного ринку, що змусило переглянути номенклатуру виробництва та скоротити її; вплив сезонності виробництва; відсутність джерел фінансування для розширення можливостей підприємствам перетворювати сире молоко в молочні продукти в асортименті. У результаті дослідження встановлено, що у Вінницькій області є всі умови успішного функціонування підприємств молокопродуктових пі комплексів.

The article deals with the analysis of the production of milk and dairy products in Vinnytsia region. The focus problem of supply, processing and marketing of products for the milk business were discussed. On the basis of the research proposals developed further expansion of milk production of milk-based organization sub-complexes in the region. The study defines negative impacts on the functioning of milk sub-complexes in the region, including: the fall in purchasing power and in accordance with domestic demand; volatility of world dairy market, forcing view the range of production and to reduce it; the impact of seasonality of production; lack of financing sources to empower enterprises to transform raw milk into milk products in stock. The study found that in Vinnytsia region has all conditions for successful functioning of enterprises of milk sub complexes.

Ключові слова: молоко, молокопродуктовий підкомплекс, виробництво, підприємства.

Key words: milk, milk sub complex, production, enterprises.

Постановка проблеми. Першочерговими завданнями, які сьогодні стоять перед агропромисловим комплексом України є забезпечення громадян продовольством та переробних галузей сировиною. Встановлено, що продукція молочної галузі займає важливе місце у споживанні населення України. Частка затрат на молочні продукти становить 15% від загальних витрат на харчування (це четверте місце після затрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби) [3, с.102]. Для обґрунтування ефективного функціонування підприємств молокопродуктових підкомплексів в регіонах, необхідно проаналізувати стан розвитку сільського господарства та визначити його структуру. Для досягнення високого рівня виробництва молочної продукції необхідно забезпечити ефективне функціонування регіональних молокопродуктових підкомплексів і своєчасне надходження якісної тваринницької продукції [1, с.154].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка окремих сторін досліджуваної проблеми знайшла своє відображення в роботах учених економістів: М. Бутко, В. Галушко, І. Комарницького, П. Саблука, В. Савицької, та інших. У їх працях змістовно розкрито сучасну проблематику розвитку молочної галузі у теоретичних і практичних аспектах в розрізі країни та світу. Не зважаючи на численні дослідження науковців зміна векторів розвитку аграрного виробництва та орієнтація на світовий ринок свідчать про необхідність подальшого дослідження регіонального аспекту розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз виробництва молока і молочної продукції у Вінницькій області.

Вклад основного матеріалу дослідження. Вінниччина – один з найважливіших аграрних регіонів України, де виробляється 7,9% валової продукції сільського господарства держави, у тому числі продукції рослинництва – 7,8%, тваринництва – 8,1%. За рівнем виробництва продукції сільського господарства

Вінницька область у 2014 році зайняла перше місце в країні, в тому числі по рослинництву та тваринництву. За підсумками року аграрний комплекс регіону спрацював ефективно, і обсяг валової продукції порівняно з 2013 роком зріс на 11,0%, за рахунок продукції рослинництва – на 9,6%, тваринництва – на 14,6%. Темп зростання сільськогосподарського виробництва Вінниччини за 2014 рік вище загальнодержавного показника і становить 102,2%.

Серед регіонів України Вінниччина займає перше місце по виробництву молока та чисельності поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів. В області намітилась позитивна тенденція збільшення обсягів виробництва м'яса у 2014 р. порівняно з 2013 р.: вироблено майже 367 тис. тонн м'яса в живій вазі (більше на 41,6% проти 2013 року), 852 тис. тонн – молока (менше на 0,6%) та яєць – 804 млн. штук (залишилось майже на рівні минулого року).

Серед негативних аспектів розвитку тваринництва є щорічне зменшення поголів'я худоби як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні (за винятком поголів'я птиці). Зокрема, у порівнянні до 2013 р. в господарствах Вінниччини зменшилась чисельність великої рогатої худоби на 10% (по Україні – на 14%), свиней – на 2% (по Україні на 7%), овець та кіз – на 5% (на 21%), але поголів'я птиці зросло на 16% (по Україні на 7% менше). Скорочення кількості поголів'я худоби відбулось за рахунок зниження чисельності худоби як в сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення.

Тенденції щодо виробництва основних видів сільгосппродукції, а також перебудова господарських відносин в аграрному секторі позначились на обсягах та структурі реалізації цієї продукції товаровиробниками (табл. 1). Зокрема, у вартісному виразі обсяг реалізованої продукції області за 2014 р. склав біля 17 млрд.грн. проти 11 млрд.грн. у попередньому році. Зросла реалізація аграрними підприємствами олії майже у 18 разів, вовни та баштанних культур – майже у 2 рази, худоби і птиці – у 1,5 рази, меду – на 45%, цукрових буряків – на 37%, овочів – на 26%, олійних культур – на 18%, яєць – на 12%, зернових культур – на 11% та молока і молочних продуктів – на 3%. Середні ціни продажу аграрної продукції сільгосппідприємствами за всіма напрямками реалізації у 2014 р. проти 2013 р. зросли майже на всю продукцію: на баштанні культури, цукор, картоплю, вовну, олійні культури, зернові та зернобобові, худобу та птицю, плоди та ягоди, цукрові буряки, яйця, молоко і молочні продукти, гриби та олію (на 3% – у 2 рази) [5].

Таблиця 1.

Структура валової продукції сільського господарства у 2014 році у Вінницькій області

	Усі категорії господарств		У тому числі			
			Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
	млн. грн.	у % до	млн. грн.	у % до	млн. грн.	у % до
Валова продукція всього	19844.6	100.0	12319.9	100.0	7524.7	100.0
продукція рослинництва	13846.9	69.8	8891.1	72.2	4955.8	65.9
у тому числі						
зернові культури	5374.8	27.1	4424.8	35.9	950.0	12.6
технічні культури	4247.3	21.4	3979.8	32.3	267.5	3.6
картопля, овочі та баштанні культури	3066.3	15.5	53.0	0.4	3013.3	40.0
плодоягідні та виноград	643.3	3.2	267.6	2.2	375.7	5.0
кормові культури	408.0	2.1	98.8	0.8	309.2	4.1
інша продукція рослинництва (вкл. зміну обсягів незавершеного виробництва у рослинництві)	107.2	0.5	67.1	0.5	40.1	0.5
продукція тваринництва	5997.7	30.2	3428.8	27.8	2568.9	34.1
у тому числі						
вирощування худоби та птиці	3318.6	16.7	2835.4	23.0	483.2	6.4
молоко	2141.8	10.8	442.5	3.6	1699.3	22.6
яйця	374.3	1.9	138.5	1.1	235.8	3.1
інша продукція тваринництва	163.0	0.8	12.4	0.1	150.6	2.0

*Складено автором самостійно [5]

Аналіз структури валової продукції сільського господарства у 2014 р. свідчить про те, що продукція тваринництва у Вінницькій області займає від виробництва сільськогосподарської продукції 30,2%, що склало 5997,7 млн.грн. з яких 57,2% припадає на валову продукцію яка виробляється сільськогосподарськими підприємствами і 42,8% виробляється господарствами населення. У структурі продукції тваринництва обсяг виробництва молока становить 2141,8 млн.грн., з яких 442,5 млн.грн. виробляється сільськогосподарськими підприємствами, що склало 21% та 1699,3 млн.грн. господарствами населення - 79%. В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що функціонування підприємств молокопродуктових підкомплексів буде залежити від побудови ефективних взаємовідносин з господарствами населення, про що свідчать дані таблиці 2.

Таблиця 2.

Надходження молока та молочних продуктів на підприємства, що займалися їх переробкою у Вінницькій області

Показники	2012		2013		2014	
	тонн	%	тонн	%	тонн	%

Надійшло, всього	515933	100	497869	100	644220	100
в тому числі від сільськогосподарських підприємств	113282	21,96	122414	24,59	192429	29,87
господарств населення	254202	49,27	229219	46,04	272147	42,24
інших господарських структур	148449	28,77	146236	29,37	179644	27,88

*Складено автором самостійно [5].

Як бачимо, левову частку, більше 40% сировини переробної промисловості забезпечують господарства населення. Для подальшої оцінки ефективності функціонування підприємств молокопродуктового підкомплексу має місце аналіз виробництва молочної продукції у досліджуваному регіоні (табл. 3).

Таблиця 3.
Аналіз виробництва молочної продукції у Вінницькій області

Показники	2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	тонн	%	тонн	%	тонн	%
Молоко оброблене рідке	319197	89,00	304314	88,30	386964	86,56
Молоко та вершки, жирністю більше 6%, неконцентровані та невідсолоджені	8953	2,49	8326	2,42	12599	2,82
Масло вершкове	13647	3,81	16348	4,74	26791	5,99
Спреди та суміші жирів	3222	0,80	1408	0,41	721	0,16
Сир свіжий неферментований(недозрілий і невитриманий), включаючи сирну сироватку та кисломолочний сир	58	0,02	... ¹	-	... ¹	-
Сири жирні	6556	1,83	8874	2,57	11333	0,25
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки	6978	1,94	5361	1,55	8628	1,93
Всього	358611	100	344631	100	447036	100

¹ Дані конфіденційні згідно із законом України "Про державну статистику"

*Складено автором самостійно [5].

У результаті дослідження з'ясовано, що у загальній структурі виробництва молочної продукції найбільшу частку займає молоко оброблене рідке. У 2014 році по Вінницькій області вищезгаданої продукції вироблено на 386964 тис.тонн, що на 21% більше ніж у 2012 році, хоча у 2014 році в структурі виробництва молока і молочних продуктів спостерігаються незначні структурні зрушення, а саме частка незбираного молока зменшилась на 2,44% порівняно з 2012 роком. Така ситуація свідчить про зміну асортиментної політики молокопродукції у Вінницькій області. У 2014 році на 0,33% порівняно з 2012 роком зросла частка молока та вершків. Дана ситуація свідчить про підвищення якості продукції та розширення її виробництва, але в цілому стан проблеми залишається майже незмінним - молоко у Вінницькій області переважно реалізується в сирому вигляді, що свідчить про відсутність нових технологічних процесів переробки, що негативно впливає на розвиток молокопереробних підкомплексів в регіонах так унеможливило отримання додаткових прибутків за рахунок доданої вартості в результаті розширення асортименту та номенклатури молочної продукції.

Розширення асортименту молочної продукції потребує додаткових джерел фінансування, як зовнішніх, так і внутрішніх. На це впливає ряд факторів, серед яких: кон'юнктура ринку молочних продуктів, економічна ситуація та кредитна політика. Доступ сільськогосподарських виробників до кредитних ресурсів дуже обмежений в Україні, особливо зважаючи на поточні макроекономічні та фінансові негаразди. За досліджуваний період, частка сільськогосподарських кредитів у загальному обсязі, по відношенню до внеску сільського господарства у ВВП є набагато меншою, ніж у ЄС [4]. Після світової фінансової кризи частка сільського господарства в портфелі банківських кредитів складала приблизно 5,9 відсотка. Приблизно таку ж вагу має і харчова промисловість у портфелі банківських кредитів, а саме 5,2 відсотка протягом того ж періоду. За даними міжнародної фінансової корпорації (МФК), самофінансування у вигляді нерозподіленого прибутку та заощаджень є найважливішим джерелом фінансування серед агропромислових підприємств [4]. Зовнішнє фінансування за рахунок банківських кредитів та за допомогою посередників чи постачальників матеріально-технічних ресурсів спостерігається доволі рідко. Близько половини виробників продають 80-100 відсотків свого врожаю одразу ж для фінансування свого обігового капіталу. Малі та середні підприємства особливо потерпають від обмеженого доступу до зовнішнього фінансування.

Визначимо основних споживачів молока і молочної продукції у Вінницькій області (табл. 4).

Таблиця 4.
Реалізація молока та молочних продуктів за окремими каналами у Вінницькій області, тис. тонн

Показники	2012		2013		2104	
	Тис. тонн	%	Тис. тонн	%	Тис. тонн	%
Всього	135,9	100	138,5	100	142,7	100
в тому числі переробним підприємствам	119,8	88,1	125,3	90,5	129,7	90,9
на ринку	1,1	0,8	0,9	0,6	0,9	0,6
населенню	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2
за іншими каналами	14,9	10,9	12,1	8,7	11,8	8,3

*Складено автором самостійно [5].

Як свідчать дані таблиці 4, основними споживачами молока і молочної продукції у Вінницькій області за досліджуваний період є молокопереробні підприємства, тому керівництво області має бути зацікавлене у розвитку молокопродуктових підкомплексів. Ефективність їх функціонування відповідно буде залежати від механізму регулювання організаційно-економічних відносин з підприємствами та населенням, які є постачальниками сировини.

Проблеми створення та функціонування молокопродуктових підкомплексів поглиблюються незавершеністю та непослідовністю інституціональних перетворень організаційно-економічних відносин в агропромисловому виробництві. Молокопродуктовий підкомплекс є одним із важливих секторів економіки України, який відіграє ключову роль у формуванні продовольчої безпеки й експортного потенціалу. Одним із напрямів перспективного розвитку країни є вирішення проблем пов'язаних з забезпеченням населення якісними молокопродуктами. Його сутність полягає в взаємопов'язаному та збалансованому функціонуванні сукупності різних галузей складної інтеграційної системи «виробництво молока – переробка – реалізація молочної продукції».

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що у Вінницькій області є всі умови успішного функціонування підприємств молокопродуктового підкомплексу. На думку автора, у даному регіоні достатнє сировинне забезпечення та сприятлива кон'юнктура ринку молока та молочних продуктів. Однак, є ряд негативних факторів, що впливають на функціонування молокопродуктових підкомплексів регіону, серед яких:

- падіння купівельної спроможності населення та відповідно попиту на внутрішньому ринку;
- нестабільність світового молочної ринку, що змусило переглянути номенклатуру виробництва та скоротити її;
- вплив сезонності виробництва - найбільша продуктивність корів припадає на травень-серпень, відповідно в цей період зростає виробництво молока, що співпало з ціновим дном на світовому ринку;
- відсутність джерел фінансування для розширення можливостей підприємствам перетворювати сире молоко в молочні продукти в асортименті.

На нашу думку, саме побудова дієвого організаційно-економічного механізму розвитку молокопродуктових підкомплексів допоможе вирішити ряд проблем та виведе АПК регіону на вищий рівень. На це і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Література.

1. Комарницький І.М., Цар Г.В. Формування механізму організаційно-економічної підтримки молокопереробних підприємств, орієнтованих на експорт / І.М. Комарницький, Г.В. Цар // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2010. — № 2. — С. 154—159.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України // [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Савицька В. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів / В. Савицька // Економіка АПК. — 2002. — № 11. — С. 102-138.
4. Світовий банк (2013 р.). Україна: Огляд сільськогосподарської політики. Серія політичних записок Світового банку. Звіт № 83763, Вашингтон, листопад 2013 р.
5. Статистичний збірник «Сільське господарство Вінниччини за 2014 рік». [Електронний ресурс] / Статистичний збірник «Сільське господарство Вінниччини за 2014 рік»-2014.-Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>

References.

1. Komarnyts'kyj, I.M. and Tsar, H.V. (2010), "The Formation of mechanism of organizational and economic support milk processing export-oriented enterprises", *Marketing i menedzhment innovatsij*, vol. 2, pp. 154–159.
2. The official website of the State Statistics Service of Ukraine (2016), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (11.08.2016).
3. Savyts'ka, V. (2002), "Actual problems of the market in milk and milk products", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 102–138.
4. World Bank (2013), "Ukraine: Ohliad sil'skohospodars'koi polityky. Serii politychnykh zapysok Svitovoho banku. Zvit № 83763" [Ukraine: Review of agricultural policy. A series of policy briefs World Bank. Report number 83763], Washington.
5. Statistical yearbook (2014), "Agriculture Vinnytsia 2014", available at: <http://ubr.ua/market/industrial/rezultaty-2010-goda-dlia-ugolnoi-promyshlennosti-73714> (16.09.2016).

Стаття надійшла до редакції 18.11.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"